

NORSKE HJEM

1 • 2020

LANDETS ENESTE INTERIORMAGASIN OM GAMLE HUS, BYGNINGSVERN OG RESTAURERING

Idyllisk sveitserhus

familie fant drømmehuset

Den gamle kraftstasjonen
- et viktig kulturminne

Med respekt for historien:
Tar godt vare på
gammel husmannsplass

Bondeantikviteter:

Vakre sendingskurver

Bygningsvernspalten:

Historiske tapeter

Tips:

Etterisolering av gamle hus

Kjemper for Y-blokka

Engasjerte ildsjeler skaper engasjement

MAGASINET NORSKE HJEM
10 år

Ny spalte!
Følg restaureringen
av den gamle
prestegården i
Evanger

NORSK DESIGN:
Musling-stolen

LAM 5379-01 01

0893 838032

BRUKE 14

NOK 99 DKK 140

58

Nyhet! Nå kan du følge et nytt restaureringsprosjekt i Norske Hjem framover: Eit eventyr!

68

Kjemper for Y-blokka!

22

La deg inspirere av sveitserstilen.

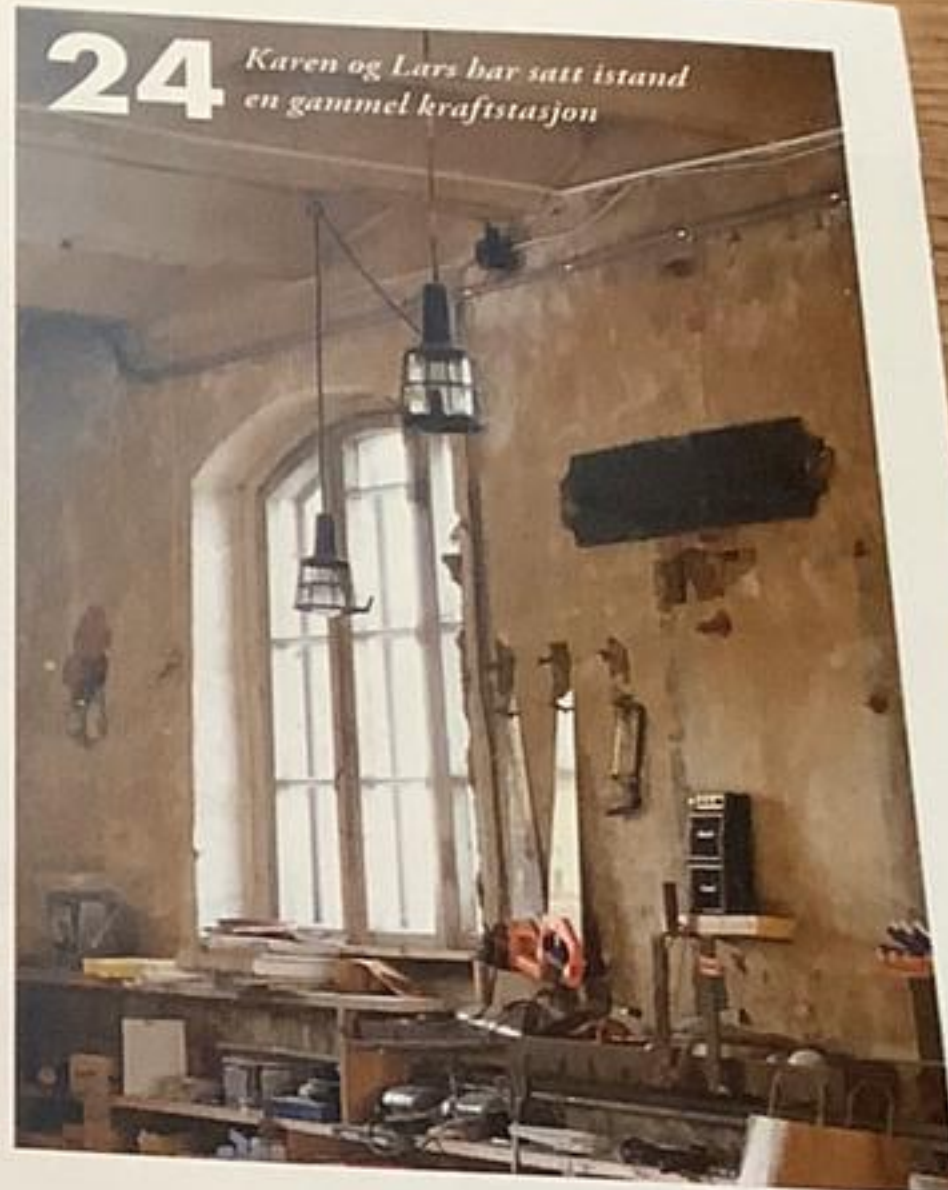

42

Slik får du stilen!

24

Karen og Lars har satt istand en gammel kraftstasjon

Innhold

- 10 Vinner av #lysinorskehjem
- 11 Et håndverkstun for fremtiden
- 12 Boktips
- 13 Vant Bygg og Bevar-prisen
- 14 Idyllisk sveitserhus
- 22 La deg inspirere: Sveitserstilen
- 24 Den gamle kraftstasjonen
- 34 Tar godt vare på gammel husmannsplass
- 42 La deg inspirere: Husmannsplassen
- 47 Inspirasjon: Ut i vår hage
- 58 Ny spalte: Eit eventyr!
- 60 Nyhet: Ny linje på Hjerleid
- 62 Tema: Etterisolering av gamle hus
- 68 Y-blokka: Engasjement som engasjerer

FAST I NORSKE HJEM

- 5 Kjære leser!
- 6 Hva har skjedd på Klokkergården?
- 8 Nyheter
- 30 Retro til folket
- 42 Norsk Design: Musling-stolen
- 4 Bygningsvernspalten: Historiske tapeter
- Tilbake til fordums prakt
- Bondeantikviteter: Vakre sendingskurver
- Gi ditt hjem særpreget
- Ekspertene svarer deg
- Gammelt & Brukt annonser
- Markedsplassen
- Håndverkstorget

34

Bli med til den prisbelonte husmannsplassen Lia i Gjerstad.

Vinneren av #lysinorskehjem

@torgrimlandsverk Husmannsplassen i lia under stjernehimmelen

Før jul inviterte den landsdekkende dugnaden Lys i Gamle Hus til en konkurranse i forbindelse med markeringen den 14. desember. Og vinneren er....

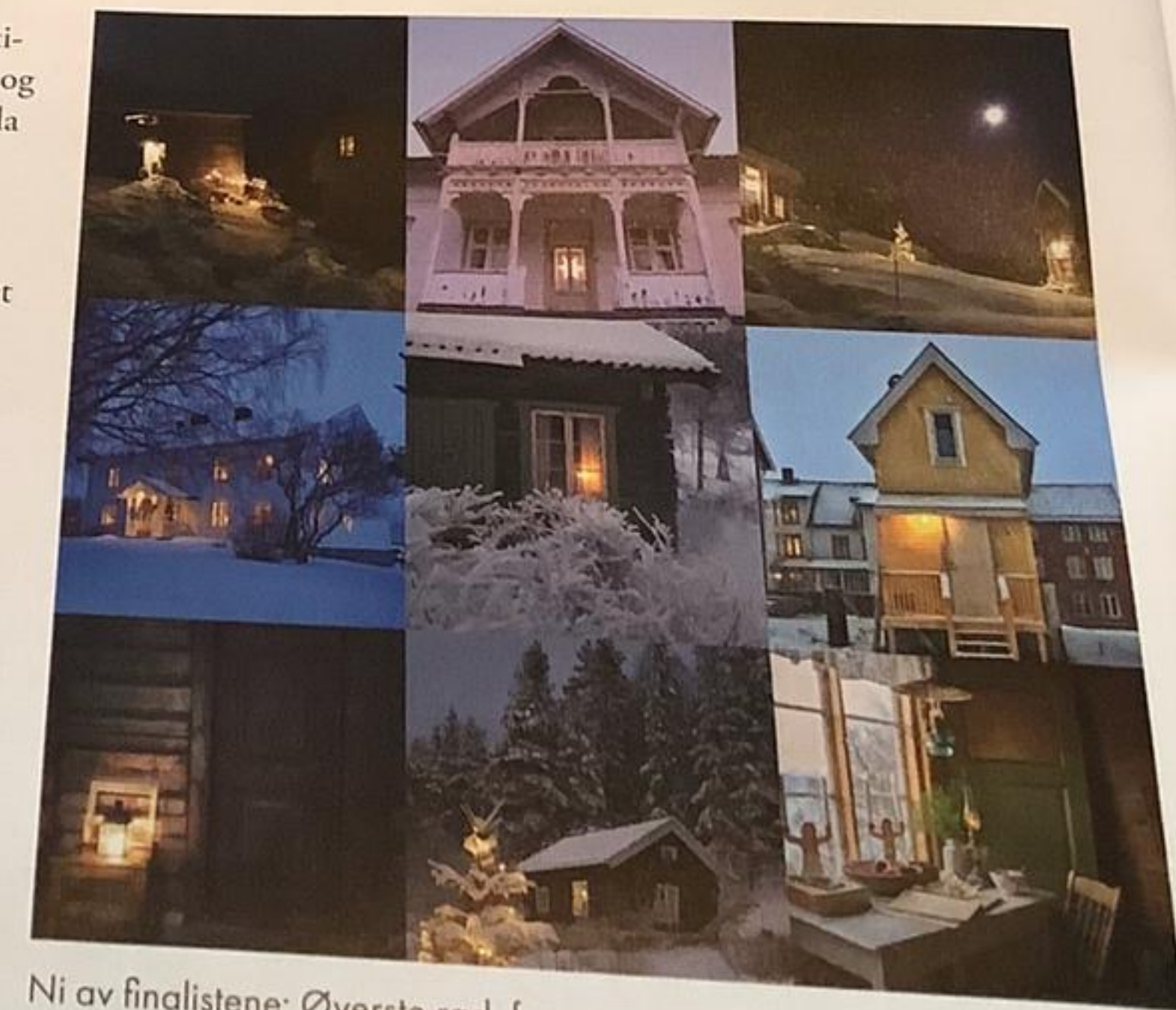
Lys i Gamle Hus er drevet av seniorrådgiver ved Riksantikvaren, Tove Elise Ihler. Med på laget har hun blogger og tidligere skribent i Norske Hjem, Bianca Wessel fra Villa Wessel. Sammen jobber de frivillig for å spre kunnskap om bygningsarven og inspirasjon til å ta vare på den via sosiale medier som facebook og instagram. Den 14. desember hvert år setter man fokus på gamle hus ved å tenne lys i dem. I år sponset Norske hjem en premie til den som postet det beste bildet med emneknaggen #lysinorskehjem i sosiale medier. Kåringen ble foretatt av juryen i Lys i Gamle Hus.

Bildekonkurransen fikk inn totalt 257 bidrag med emneknaggen #lysinorskehjem (248 på Instagram og 9 på Facebook)

Juryen valgte ut 12 bidrag som så gikk til finalen. Deretter ble disse snevret ned til tre finalister: @lisemettesol med bidraget Jul i gamle hus, @villabraadal med Lys på Finnskogen og @torgrimlandsverk med bildet av husmannsplassen i lia under stjernehimmelen.

Torgrim Landsverk gikk av med seieren med det slående vakre bildet av den gamle husmannsplassen Lia under stjernehimmelen.

Vi gratulerer!

Ni av finalistene: Øverste rad, fra venstre: @thomasbygningmann, @eiteventyr og @annepaalgard. Midtre rad, fra venstre @hammerstad_vestre, @lill_Unni og @christinekirkeby. Nedre rad, fra venstre: @veslestogo, @kjerstiskotten og @jensgarden.

Tar godt vare på gammel husmannsplass

I ei bratt li i Gjerstad ligger den gamle plassen Lia. Umalte hus klamrer seg fast i terrenget. Det lukter tjære, bål og skog, og stillheten brytes kun av lystig fuglekvitter fra de grønne trekronene.

Et gammelt foto av Halvor Lia på tunet.

HVEM:
Nancy Ciancio og Torgrim Landsverk

HVOR:
Melaasia i Gjerstad, Agder.

BOLIG:
Husmannsplass med stuebygning og uthus, med låve, høytrev, fjøs og utedo.

FAVORITTROM:
Foran peisen i stua og på låven.

FAVORITTGJENSTAND:
Alle gjenstandene som vi har fått tilbake fra folk som setter pris på det vi har gjort her; kista, lommeuret til Halvor Lia, kikkerten, rokken, fotografier med mer.

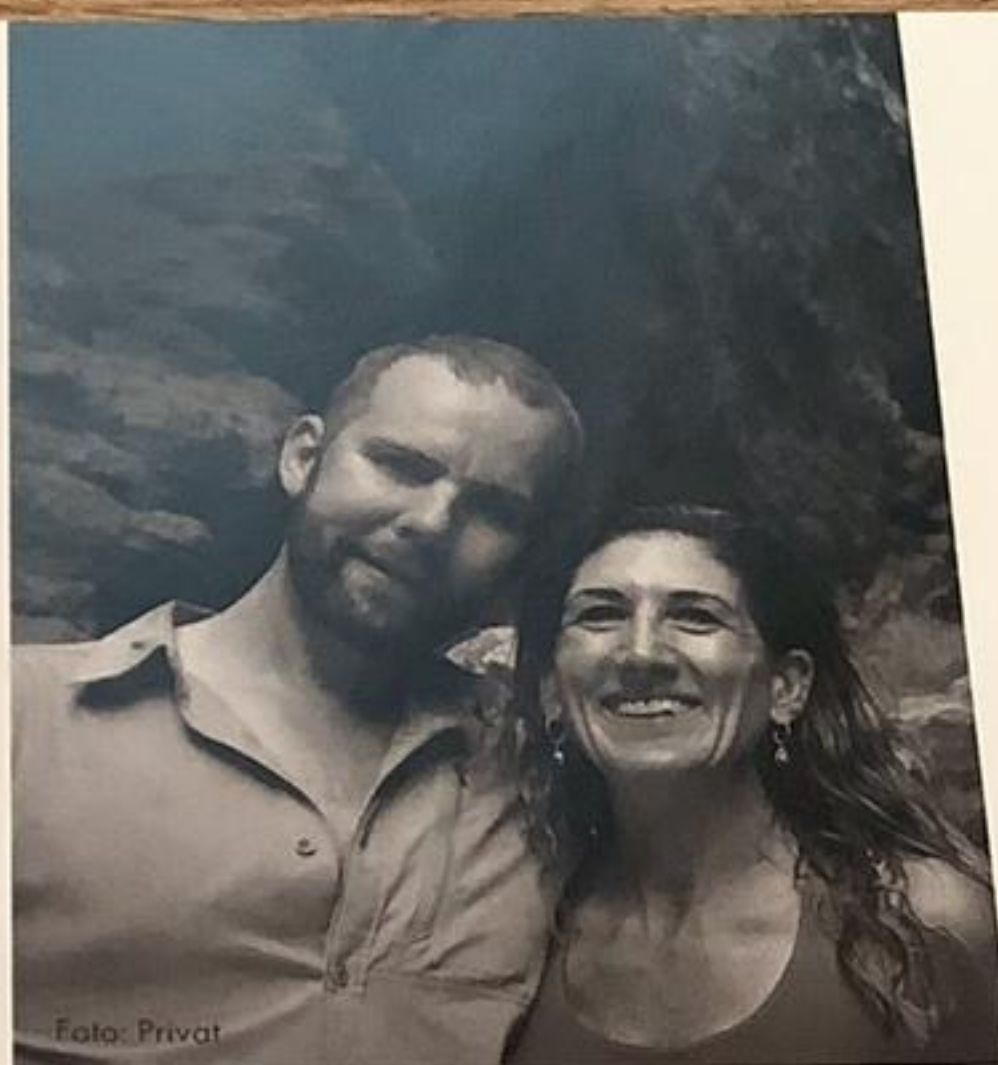

Foto: Privat

For seks år siden kjøpte Nancy Ciancio og Torgrim Landsverk husmannsplassen Lia. Den gangen var det tett kratt rundt både våningshus og uthus, og stedet bar preg av at ingen hadde bodd her på lang tid.

– Det var ved juletid i 2013 vi var her første gang. Da Nancy oppdaget at det var skåret inn N og T i låveveggen fra gammelt av vekket det noe i henne. (Se bilde under t.h.) Det var nok da vi bestemte oss for å spørre om å få kjøpe stedet, forteller Torgrim.

Paret bor til vanlig i Colorado USA, men er gjerne på besøk i Norge 2-3 måneder i året, hos Torgrims foreldre på hjemgården like ved, og da er det kjekt å ha sitt eget sted. I april 2014 fikk de nøkkelen i hånda og kunne starte arbeidene.

UTEN ERFARING

– Vi hadde ikke så mye peiling på restaurering. Jeg er oppvokst i et gammel hus, men hadde ikke praktisk erfaring fra noe lignende. Vi fant raskt ut at det var lurt å starte med og kontakte fylkeskonservatoren, forteller han.

Samme vår startet de med å rydde terrenget for kratt, og etter hvert ble det også hugget en del skog for å åpne opp kulturlandskapet rundt plassen.

– Fylket tipset om at vi kunne søke midler hos dem og Kulturminnefondet. Første søknad ble sendt Kulturminnefondet i 2015 og vi fikk da bevilget midler til strakstiltak for å sikre taket på stua før vinteren satte inn, forteller Torgrim.

Året etter startet istandsetting av stuebygning og uthus med støtte fra både fylket og Kulturminnefondet og i 2017 ble arbeidene fullført, med støtte fra begge instanser. Totalt fikk Nancy og Torgrim 455.000 kroner i støtte, noe som tilsvarte omkring halvparten av de totale kostnadene,

NESTEN URØRT OG HELT UNIKT

En todelt dør leder inn i den vesle svalgangen. På tømmeret er det risset inn flere initialer, en mann med hatt og årstallet 1890. Gamle bruksgjenstander fra plassen er stilt ut sammen med ting som har tilhørt den siste beboeren.

– Stua skal opprinnelig ha stått på den andre siden av stien, i følge bygdeboka. Man vet ikke nøyaktig når huset ble oppført, men etter å ha studert kirkebøkene mener vi det trolig var i 1799. I 1890 ble stua flyttet til nåværende beliggenhet. Da ble det laget en kjølig kjeller under huset og svalgang på den ene gavlveggen. De hadde nok behov for en kald

potetkjeller til å lagre matvarer i. Under flyttingen ble bunnsvillen fjernet, siden dette tømmeret var dårlig, og dermed ble det lavere under taket enn opprinnelig, forklarer Torgrim.

Lia var husmannsplass fram til 1908, da eieren fikk kjøpe plassen av gårdbrukeren. Uthuset er nyere enn stua og skal være oppført omkring de tider da Lia ble selveid.

Den siste beboeren på plassen var Halvor Lia. Han ble født i 1902 og bodde her hele sitt liv til han måtte flytte på aldershjem i januar 1984. Han døde i 1995.

– På de fleste husmannsplasser står bare stuebygningen igjen, mens her er uthuset bevart, og det gjør at anlegget har en høy verneverdi. Vi vet at slektningene etter Halvor Lia ønsket å gi stedet til historielaget for flere år siden, men de hadde ikke mulighet til å overta. Derfor er vi veldig glade for at vi fikk kjøpe og overta ansvaret med å bevare Lia.

Paret forsto raskt at her var det om å gjøre og ta vare på så mye som mulig, kun reparere det som var nødvendig og ikke falle for fristelsen til å forfine og skifte ut for mye av det originale.

Husmannsplassen Lia

Stuebygningen, som hadde skader etter vannlekkasjer og stokkmaur, måtte utbedres.

Istandsettingen har fulgt antikvariske prinsipper og det ble isolert med mose i laftefarene.

Torbjørn fra Gryting Trelast AS, leverte stikkene av gran og andre materialer til istandsettingen.

Eystein Greibrokk setter i stand den gamle grua. Den var godt brukt gjennom årene og hadde behov for en overhaling.

Nancy nyter varmen fra en ferdigmurt grue. Det ble benyttet tradisjonelle materialer til istandsettingen av grua, med puss laget av lokal leire, blandet med sand og vann

Under arbeidene fant man at veggene var isolert med kumøkk i hulrommene mellom tømmerstokkene. Her påfører Torgrim ny kumøkk før kledningen monteres.

Den gamle låven var ganske medtatt. Hele området var gjengrodd og den tette vegetasjonen hadde tært på bebyggelsen.

Eystein Greibrak og Ragg AS hjalp til med å mure opp fundamentet for låvebrua, som ble oppført av Sollie Bygg.

Taket på uthuset ble skiftet. Det ble lagt bølgeblekk fra samme produsent som den gamle.

Alle foto denne side: Privat

... leverte stikkene
... istandsettingen.

... var
... n

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Tips fra Nancy og Torggrim

Gjenbruk er bra for miljøet og materialene i gamle bygg er ofte av mye bedre kvalitet enn på et nybygg. Eier du ikke huset, så vær ikke redd for å spørre huseieren både en eller to ganger (med litt tid i mellom), om en kan få kjøpe huset. Ofte tar det folk tid å gi slipp på noe som har vært i slekta lenge, men som allikevel står til forfall.

Få tidlig inn folk med kompetanse innen bygningsvern og tradisjonshåndverk. Dette vil besvare mange kjente og ukjente spørsmål, og kan spare deg for uventede utgifter. Kulturminnevernmyndighetene i fylkene er din støttespiller og ikke fiende. Virker ikke håndverkeren motivert eller interessert i bygningsmassen/plassen din, let etter noen andre. De er det verdt å vente på. Ta også kontakt med andre som du vet har gjennomført lignende prosjekt, de vil nok gledelig dele av sine erfaringer.

Kast ikke ting som kan oppfattes som "søppel" i begynnelsen - Legg det til side, og gå igjennom det på nytt senere når istandsettingen er ferdig. Du vil helt sikkert finne noe "søppel" som du vil elske og være glad for at du tok vare på.

Lokale sagbruk tilbyr ofte den beste kunnskapen og kvaliteten på materialer - Kjøp og støtt derfor det lokale og kortreiste, og få med på kjøpet varer som holder lengre.

Ta mange bilder underveis, gled deg over hvert skritt. Ta pauser, drikk kaffe, spis løfser og slå av en god prat med naboer og andre nysgjerrige. Folk vil garantert stikke innom for å sjekke status på alt det fantastiske fine ingen trodde skulle skje med den unike plassen din.

Vær stolt! Det du gjør for plassen er ikke bare til glede for deg selv, men også for nærmiljøet og besøkende, selv om de kanskje bare kjører eller går forbi - du bidrar til å forskjøne ditt nabolag.

I låven har det blitt et fantastisk, stemningsfullt festlokale til bruk sommerstid. Her er det god plass til langbord og mange gjester.

Nancy og Torgrim har stilt ut gamle gjenstander fra plassene i walgangen. Sveitsordera inn til stua ble trolig satt inn da huset gjennomgikk en større renovering i 1936.

DYKTIGE HÅNDVERKERE OG GODT SAMARBEID

Det første som ble gjort da istandsettingen startet i 2016 var å ta ned panelet utvendig. Under dukket det opp spor etter tidligere reparasjoner.

– Fra før var det gjort noen oppgraderinger i 1936 og siden på 1980-tallet. I 1936 ble det lagt bølgeblikk på taket, noe som trolig reddet huset. På 80-tallet ble vinduene ble skiftet og det ble lagt noe nytt panel, men med plast under, trolig for å tette mot trekk. Men det var ikke bra for huset. Da vi åpnet så vi at veggen var råteskadet og bak grua var det også stokkmaur i tømmeret.

Torgrim understreker hvor viktige håndverkerne har vært for prosjektet.

– Vi kom tidlig i kontakt med Sollie Bygg AS, der Lars N. Løvdal, Hans Petter Musum, Arvid Sollie og et par lærlinger har stått for alt av laft- og tømmerarbeid. Det var ikke tvil om at disse håndverkerne hadde god kunnskap om gamle hus og uten dem hadde vi nok ikke kommet i mål. En god del av tømmeret både i stuebygningen og uthuset måtte skiftes. Blikkenslager Inge Myhren fra Bøylestad Moen AS har laget takrenner, mønepanne, pipefotbeslag og ovnsrør i sink, alt på tradisjonelt vis.

– Det ser kanskje ut som det ikke er gjort så mye med uthuset men sannheten er en annen. Tømmerkassa i fjøset hadde en del råteskader, den ble jekket opp og flere stokker måtte skiftes ut, låvebrua ble satt i stand og vi la gulv i låa. Dørene og utedoen

Torgrim fant de gamle smårutete vinduene på loftet og fikk hjelp av Jonny Vindfjell fra Visedal snekkerverksted til å lage nye kopier. Halvor Lias kikkert står i vinduskarmen, slik den pleide.

måtte også repareres, forteller Torgrim.

– Da vi demonterte kledningen på stuebygningen fant vi noe spesielt, det var nemlig brukt kumøkk som tetting og isolering mellom tømmeret og panelet. Einar Engen fra Kulturminnefondet var her og kikket på det og synes det var kjempespennende. Det resulterte i en artikkel i Fortidsvern og siden dukket det opp flere andre som også visste om tilfeller der kumøkk var brukt som isolasjon. Vi bestemte oss for å videreføre tradisjonen og smurte på kumøkk på nytt før panelet ble montert.

De gamle vinduene fant de på loftet over stua, men siden de var i så dårlig forfatning ble nye, identiske vinduer bestilt fra Visedal snekkerverksted. Grua ble satt i stand og gulvet reparert.

Med god hjelp fra venner og familie ble det lagt nytt tak av håndkløyvde spon i gran på tradisjonelt vis på husmannsstua.

– Vi har fått kontakt med mange spennende mennesker underveis i prosjektet og har lært enormt mye om både gamle hus, restaurering og lokalhistorie. Vi har hatt åpen dag både i forbindelse med kulturminnedagene og i samarbeid med historielaget. Det har vært stas, smiler Torgrim.

FIKK BYGNINGSVERNPRIS FOR ISTANDSETTINGEN

Inne knitrer det fra grua. Torgrim serverer Gjerstadlelse og henter opp hjemmelaget rabarbrasaft fra den kalde kjelleren. I det ene hjørnet står ei gammel skuvseng som tilhørte Halvor Lia, på

Uthuset med låve, fjøs og utedo er reparert etter alle kunstens regler, men på en måte som gjør at det har bevart sitt opprinnelige utseende. Det ble drenert og gravd bort jord rundt bygningen, dårlig tømmer og laftestokker ble skiftet ut av Sollie Bygg AS og tømrer Hans Petter Musum. Den lille taket på utbygget har «Brekka stein», en lokalprodusert stein fra tidlig 1900. Resten fikk ny bølgeblekk, men det gamle stikketaket er bevart under.

veggen henger gamle fotografier.

– Vi fant en musetett boks under senga, med noen av hans eiendeler, blant annet en hatt og et par bukseseler. Vi har tatt godt vare på tingene og stilt ut til heder og ære for han Halvor, sier Torgrim og ser rundt seg.

Kjøkkenbordet og benkene fant de i uthuset. Ei rose malt kiste fikk de tilbake fra ei fraflyttet nabo av Halvor Lia. Fra andre har de fått tilbake blant annet lommeuret til Halvor Lia, ei gammel tine, en kikkert og rokken som opprinnelig stod i huset. Vegger og takbjelker er kun rengjort med grønnsåpe.

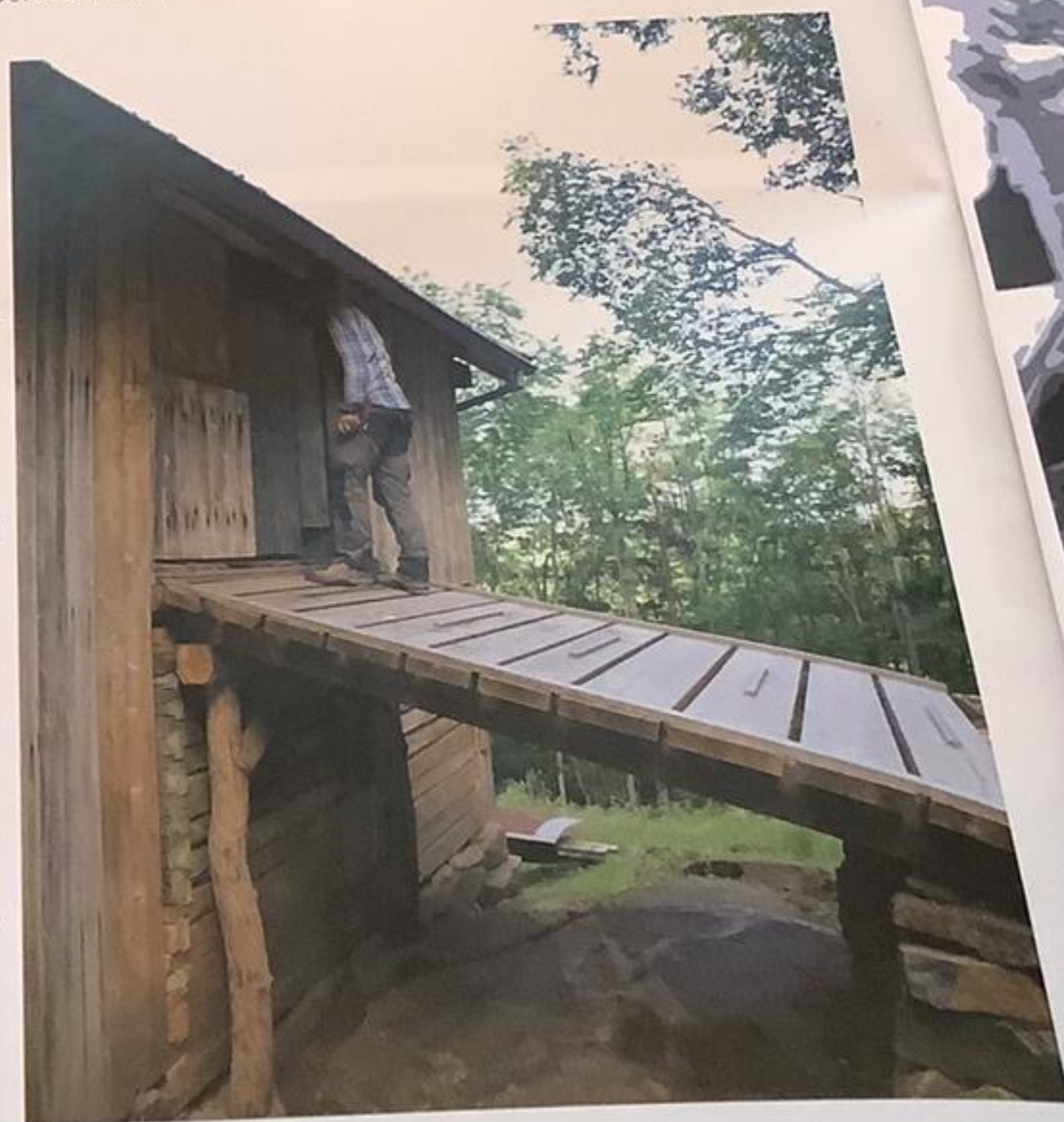
– Tenkt at det har bodd opptil 10 personer her samtidig. Man blir veldig ydmyk av å tenke på de som har levd her før. Tenk hvilket slit det var, uten strøm og vann, med buskap som skulle stelles kalde vintre og tørre somre, lange dager med skogsarbeid... Jeg har inntrykk av at husmannsvesenet på mange måter fremdeles er litt tabubelagt, men vi synes det er en viktig del av historien som absolutt fortjener å formidles, sier Torgrim.

I 2018 ble Nancy og Torgrim tildelt Bygningsvernprisen i Aust-Agder for sin innsats med å sette i stand husmannsplassen Lia. Premien var et diplom og 40 000 kroner. Halvparten av pengene donerte de videre til etableringen av en vernepris for innbyggere i Gjerstad kommune.

Les mer på www.husmannsplassen.com

Kari-Marte & Tor Harald Frøyset er grunnleggere av magasinet Norske Hjem, som ble etablert i 2009. De bor og arbeider på Skaltorp gamle skole og klokkergård i Eidsberg i Østfold.

Torgrim på vei opp den nybygde låvebrua, på baksiden av uthuset.